

“FORMAREA FORMATORILOR ÎN CONTEXT EUROPEAN” ANALIZA COMPARATIVĂ ROMÂNIA - ITALIA

Dr. psih. Radu Bălănean¹ și Drd. psih. Lucia Coșa²
ITSC - Institutul de Training, Studii și Cercetări PIMMJM Tg-Mureș¹, radubalanean@gmail.com
Universitatea Petru Maior Tg.-Mureș², luciacosa@cursformatori.ro

Studiul realizat în cadrul Proiectului „Profesioniști în sistemul de formare profesională din România” POSDRU/57/1.3/S/32659 prin intermediul activității bidirecționale „Transfer de bune practici europene”, a permis analiza comparativă a sistemului de formare profesională din cele două țări implicate în proiect: România și Italia.

Un an de transfer de bune practici europene, un curs de specializare a formatorilor urmat de formatori români în Italia, seminarii susținute de experți români în Italia cu organizații de formare din regiunea Lombardia precum și analiza sistemului și a legislației privind formarea din cele două state, au constituit resurse importante care au fost valorificate în realizarea acestui studiu comparativ.

Concluziile desprinse în urma întregului demers întreprins evidențiază aspectele comune, diferențele dintre cele două sisteme precum și viitoarele direcții de dezvoltare bidirecțională a activităților de formare din cele două țări în acord cu paradigma post modernă adaptativă dinamică în formarea adulților, dintr-o perspectivă pluri-, inter- și transdisciplinară, în context european de reformă.

Cuvinte cheie: bune practici, formator european, transdisciplinaritate

1. Formarea profesională în context european

La ultima conferință a miniștrilor responsabili de educația superioară de la Leuven și Louvain-la-Neuve din Belgia din 2009 s-au analizat rezultatele realizate de la introducerea Procesului Bologna și s-au stabilit priorități pentru European Higher Education Area (EHEA) pentru următoarea decadă, până în 2020.

Astăzi, Procesul Bologna reunește 47 de țări participante la Convenția Culturală Europeană (European Cultural Convention), angajate la îndeplinirea obiectivelor Spațiului European al Învățământului Superior, între care 27 din Uniunea Europeană. O caracteristică importantă a Procesului Bologna - și cheia succesului său - este faptul că acesta implică, de asemenea, Comisia Europeană, Consiliul Europei și UNESCO-CEPES, precum și reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior, studenți, cadre didactice, angajatori și agențiile de asigurare a calității.

Mai mult, pentru perioada 2007-2013, Comisia Europeană a integrat inițiativele sale din domeniul educației și formării într-un singur program pentru învățarea de-a lungul vieții. Acest program dă posibilitatea cetățenilor europeni, indiferent de vârsta lor, de a beneficia de oportunități de învățare pe tot cuprinsul Europei. Programul are mai multe componente: patru sub-programe – Comenius (pentru școli), Erasmus (pentru învățământul superior), Leonardo da Vinci (pentru educație și formare profesională), Grundtvig (pentru educația adulților), un program transversal pentru a asigura obținerea celor mai bune rezultate și programul Jean Monnet, menit să susțină activități legate de integrarea europeană și de instituțiile și organizațiile europene în domeniul educației. (Miron, Sturza, & Salomia, 2007)

România a făcut pași importanți către Spațiul European al Învățământului Superior prin reorganizarea întregului spectru de programe universitare.

Principalele probleme pe care trebuie să le rezolve învățământul superior românesc sunt următoarele:

- crearea Cadrului Național al Calificărilor, pe baza rezultatelor educației și descrise din punct de vedere al cunoștințelor-competențelor-abilităților;
- Separarea instituțiilor de învățământ superior: de educație, de cercetare și de educație și cercetare;
- Trecerea de la paradigmele de educație bazate pe predare la cele bazate pe învățare;
- Evaluarea tuturor instituțiilor de învățământ superior și a tuturor programelor de studii;
- Creșterea finanțării învățământului superior, alocată în conformitate cu calitatea lui;
- Transferabilitatea burselor;
- Pregătirea celor care îi pregătesc pe alții;
- Crearea Strategiei Viabile de Dezvoltare a Educației

În perioada 2007 – 2013, sistemul educațional românesc a beneficiat de investiții din fonduri structurale, direct sau indirect, prin trei programe de finanțare: Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POS DRU), Programul Operațional Creșterea Competitivității Economice (POS CCE) și Programul Operațional Regional (Regio). Printre prioritățile vizate a fi finanțate pot fi menționate: creșterea accesului la educația inițială, formare profesională și formare continuă, învățarea pe tot parcursul vieții, îmbunătățirea managementului la toate nivelele sistemului de învățământ și nu în ultimul rând o infrastructură de ultimă oră.

Pentru a grupa statistic țările în funcție de gradul de implementare a fiecărei cerințe, s-au creat standardizări pe categorii de culori, cu utilizarea următoarelor reprezentări:

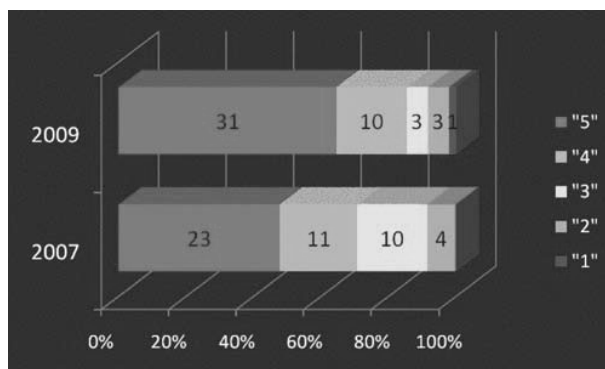
- 5.- foarte bine, implementarea completă a liniei respective
- 4.- pe cale de realizare a obiectivului
- 3.- galben, intermediar, există realizări
- 2.- portocaliu- realizare abia începută
- 1.- lipsa inițiativelor pentru parametrul respectiv

Cheile de dezvoltare din 2007 includ: implementarea noilor dispoziții legale în managementul universităților; introducerea celui de al doilea ciclu; organizarea celui de al treilea ciclu de studii în școli doctorale noi; revizuirea Agenției QA (ARACIS) prin EUA și ESU cu calitatea de membru ENQA completă și acceptarea în EQAR ca scop final; s-a stabilit o agenție pentru proiectarea și administrarea NQF în HE; auto-certificarea NQF se derulează; a fost eliberat un nou ordin al Ministerului de stabilire a noii metodologii de recunoaștere, făcând procesul mai transparent și simplificând procedurile de recunoaștere. Un proiect major se derulează vizând consolidarea legăturii între rezultatele învățării și managementul calității pentru toate cele trei cicluri; alte proiecte obiectiv pentru consolidarea HE și cercetare, în special în ceea ce privește accesul, împrumuturile studenților, de urmărire a progresului studenților, de instituire de școlii doctorale și de evaluare a cercetării în universități. Schimbările propuse în viitor includ: completarea Registrului Național pentru Calificări acordate în HE; completarea auto-certificării NQF; evaluarea externă a HEIS în acord cu ESG; redefinirea schemelor de suport financiar pentru a îmbunătăți accesul la completarea HE. Pe termen lung: creșterea competitivității HE și atragerea de alți studenți internaționali din EHEA și din afară. (Rauhvargers, Deane & Pauwels, 2009)

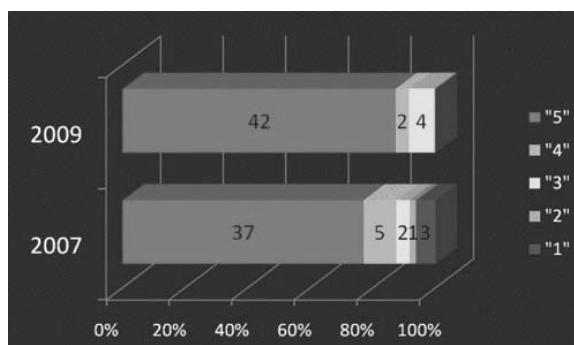
Indicatorul	România	Italia
1. stadiul de implementare a primului și celui de al doilea ciclu	5	5
2. accesul la următorul ciclu	5	5
3. implementarea încadrării calificărilor	3	2
4. stadiul de dezvoltare a sistemului extern de dezvoltare a calității	5	3
5. nivelul de participare a studenților în asigurarea calității	5	2
6. nivelul de participare internațională în asigurarea calității	4	2
7. stadiul de implementare a suplimentului la diplomă	5	4
8. implementarea națională a principiilor Convenției de recunoaștere de la Lisabona	5	1
9. stadiul de implementare a ETCS	4	5
10. recunoașterea priorității învățării.	5	4

Tabel 1. Rezultate comparate România –Italia la ultima Conferință, Belgia 2009

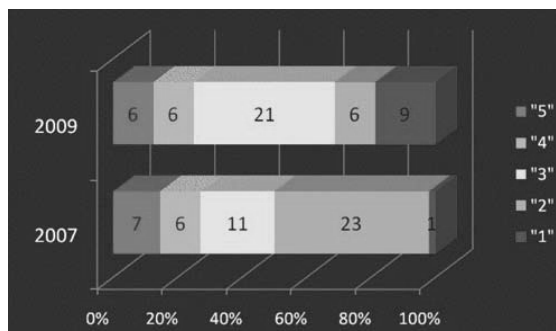
La nivelul tuturor statelor, graficele rezultatelor pe cei 10 indicatori sunt reprezentate mai jos.

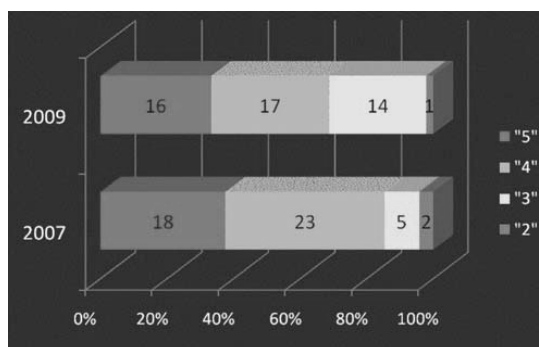
Indicatorul 1: Stadiul implementării primului și celui de al doilea ciclu. Numărul și procentul de țări pentru fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

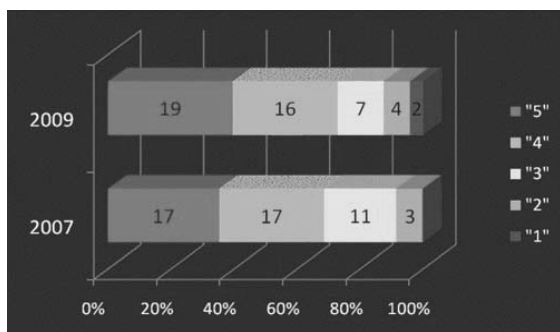
Indicatorul 2: Accesul la ciclul următor. Numărul și procentul de țări pe fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

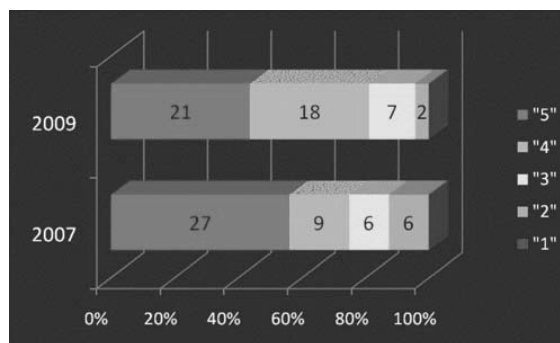
Indicatorul 3: Implementarea cadrului național al calificărilor. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

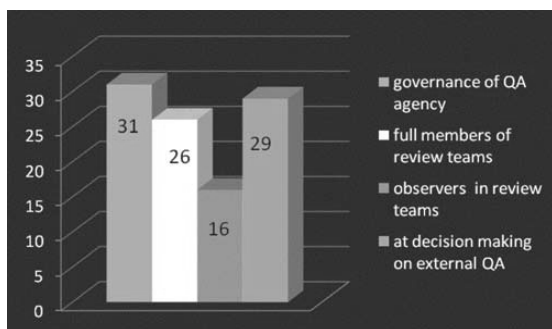
Indicatorul 4: Stadiul de dezvoltare a sistemului extern QA. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

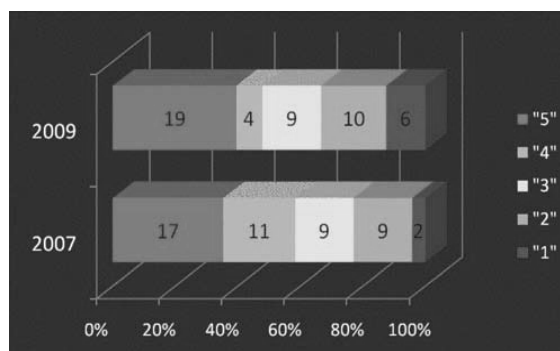
Indicatorul 5: nivelul de participare a studenților la asigurarea calității. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare în 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

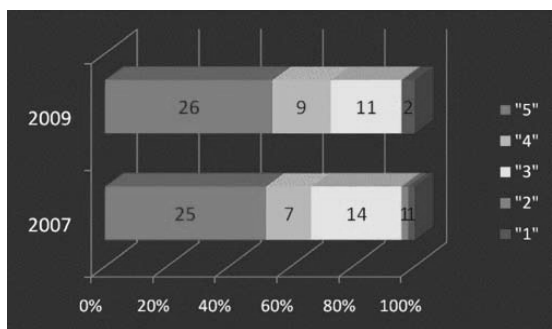
Indicatorul 9: Stadiul de implementare a ECTS (Sistemului European de Credite Transferabile). Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

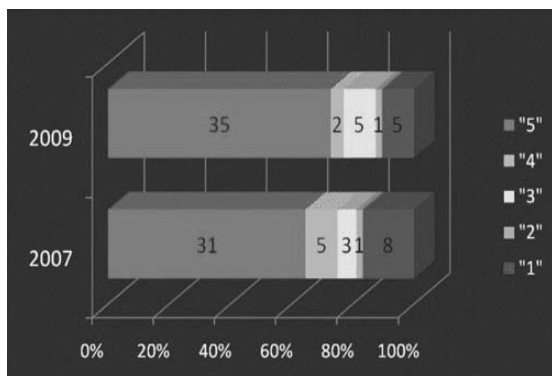
Indicatorul 6: Nivelul de participare internațională în QA. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare în 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

Indicatorul 10: Recunoașterea priorității învățării. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare în 2009 și 2007 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

Indicatorul 7: Stadiul de implementare a suplimentului la diplomă. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare - 2007 și 2009 (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

Indicatorul 8: Stadiul de implementare a Convenției de Recunoaștere de la Lisabona. Numărul de țări pe fiecare categorie de culoare în 2009 și în 2007. (Bologna Process Stocktaking Leuven/Louvain-la-Neuve)

2. Formatorul și formarea profesională a adulților. România vs Italia

În Italia, Regiunea Lombardia deține rolul de pilot pentru implementarea metodelor și practicilor de pregătire profesională a adulților, având și programe pentru pregătire continuă. (Caltabiano, 2010)

Formarea profesională și formarea continuă în Italia este întreținută prin proiecte europene și fonduri interne. Scopul este instituirea unui sistem european de credite care vizează facilitarea transferurilor, recunoașterii și acumulării rezultatelor evaluate ale învățării persoanelor care doresc să obțină o calificare, creșterea calității. (Nardoza, 2010)

Sistemul european de credite transferabile SECT utilizat în învățământul superior ar trebui să faciliteze compatibilitatea, comparabilitatea și complementaritatea sistemelor de credite utilizate în EFP și SECT. Competențele se pot obține pe 3 căi: competențe informale dobândite la locul de muncă, cele formale din școla clasică dovedită prin diplome din învățământul superior clasic și cele non-formale accesibile prin programele oferite de formatori. (Bisagni, Brodeur & Bosch, 2008)

EQF este cadrul european al calificărilor, recunoscut și implementat și în Italia.

Finanțarea este asigurată pe mai multe căi: finanțarea prin gestionare directă cu accesare directă a fondurilor de la Bruxelles, aceasta incluzând bursele Tempus, Leonardo da Vinci, Grundig sau aplicații pe proiecte afișate comisiei de la Bruxelles. (Trama, 2010)

Finanțarea asigurată prin fonduri europene accesate prin intermediul statului italian, proiectele fiind gestionate la nivel național, distribuite regional.

Există și canale de formare pentru IMM-uri. Fondurile interprofesionale funcționează din 2004 sunt rezultatul colaborării între stat și sindicate. Principiul este același, dar mecanismul de operare este la nivel comunitar, național. Sunt fonduri în continuă dezvoltare. La nivel local, formarea este sprijinită de Camerele de Comerț, acestea aparținând de ministerul de resort și asigurând prin intermediul agențiilor regionale programe de formare pentru întreprinderi, coroborând cursuri de diferite modele, cu scop de formare profesională și formare continuă, adaptate cerințelor de pe piață. (Trama, 2010)

În România, formarea profesională a adulților în întreprinderi este încă slab dezvoltată. Rezultatele anchetei Eurostat din 2000 (cit. de Bălănean, R, 2010) privind formarea profesională și formarea continuă (CVTS2), au evidențiat că numai 11 % din totalul întreprinderilor asigurau formare pentru angajați, România fiind astfel cu mult în urma tuturor celorlalte țări care au fost incluse în acest studiu. (cf. Eurostat, *Statistics in Focus*, Theme 3 2/2002). Studiul a fost derulat în cadrul proiectului *Continuarea sprijinirii implicării active a partenerilor sociali - Consolidarea Comitetelor sectoriale*.

În fapt, sistemul educațional superior european nu este încă omogen. Schema procesului de implementare a BMD (Bachelor- Master-Doctorat) și folosirea ECTS (European Credit Transfer System) încă sunt incomplete. Sunt încă diferențe semnificative între statele membre UE în privința termenilor utilizați și, deși Declarația de la Bologna a declanșat o reformă, nu este încă pe deplin implementată de statele europene. (Bisagni, Brodeur & Bosch, 2008)

În situația în care încă sunt dificultăți în recunoașterea gradelor și competențelor profesionale este încă îngrădit procesul de mobilitate a persoanelor, angajările și dezvoltarea competențelor. (Caltabiano, 2010)

În România existau două standarde ocupaționale, unul pentru formatori și altul pentru formatori de formatori până în anul 2007. Noul standard ocupațional introdus în 2007 definește ocupația conform definiției la nivel european și unifică cele două ocupații, formator și formator de formator în același document. Astfel formatorul de formatori devine formatorul care are toate cele 8 competențele cuprinse în standardul ocupațional. În comparație, în sistemul italian putem constata pe de o parte că în formarea formatorilor se abordează 4 competențe, definite mai degrabă ca obiective ale formării, nefiind implementată definiția europeană. Numărul de ore de pregătire a formatorilor în Italia este relativ mic (30-40 ore) în raport cu numărul de ore din România (40-200 ore). Prin comparație, între cele două țări, curricula de pregătire a formatorilor în România este mult mai complexă și mult mai adaptată documentelor europene. Referitor la aspectele menționate, se poate constata cu ușurință superioritatea standardelor de pregătire din România, cel puțin în plan formal. O ipoteză posibilă care ar putea explica această situație ar fi obligativitatea statelor în procesul de

aderare, de adaptare a sistemelor educaționale conform documentelor europene. În studiul comparativ am constatat și vicii ale sistemului de formare profesională din România care afectează calitatea acestui tip de învățământ. Câteva dintre viciile rezultate sunt: neuniformitatea numărului de ore de pregătire în aceeași ocupație în cazul cursurilor de inițiere, perfecționare și specializare (cursurile de calificare sunt reglementate cu un minimum de 360 ore/ nivel de calificare); lipsa unor experți în comisiile de acreditare și monitorizare cu competențe reale în formarea profesională a adulților (fiind cooptați în special profesori din sistemul de învățământ preuniversitar); acreditarea și monitorizarea furnizorilor de formare profesională superficială; competențele obținute conform certificatelor de absolvire sunt în discrepanță semnificativă cu competențele reale datorită sistemului de evaluare deficitar care de cele mai multe ori este formal; scopul majorității cursanților este obținerea diplomei de absolvire, iar competențele reale sunt pe un loc secundar.

Politecnico di Milano are în curs de implementare un proiect la finele căruia se va crea un centru de evaluare a competențelor profesionale între care și competențele de formatori (4 competențe). Prin comparație putem constata că în România există multiple centre de evaluare a competențelor profesionale (majoritatea private cu un sistem riguros de certificare și monitorizare), iar în cazul formatorilor pot fi evaluate toate cele 8 competențe.

La o analiză atentă a principiilor paradigmei educaționale clasice vs principiile paradigmei educaționale moderne aplicate în sistemul de formare profesională a adulților, putem constata că în Italia sunt prezente cu preponderență principiile clasice, în timp ce în România, chiar dacă nu în majoritatea centrelor de formare, constatăm aplicare sistemelor inovative și a principiilor paradigmei educaționale moderne a adulților.

Competiția între furnizorii de formare profesională este semnificativ mai ridicată în România ceea ce duce la efecte benefice pe termen lung.

Analizând rezultatele formării, între cele două țări, cu toate că elementele analizate ar putea crea impresia că în România există toate premisele pentru rezultate superioare, în realitate rezultatele formării în Italia sunt superioare. O ipoteză posibilă care ar putea explica această situație ar putea fi influența asupra rezultatelor formării a următoarelor elemente constatate în Italia: stabilitatea sistemului de formare profesională; o mult mai bună rigoare în acreditare și monitorizarea furnizorilor de formare; existența unor centre de formare mixte în care sunt implicate atât autoritățile regionale, cât și sectorul privat; descentralizarea la nivel de regiuni a sistemelor de referință; crearea unor fonduri pentru formare profesională din fondurile de salarii care se repartizează centrelor de formare profesională, rezultând posibilitatea accesării unor cursuri gratuite în afara celor din fonduri europene sau regionale; centrarea interesului pe obținerea de competențe reale atât din partea centrelor de formare, cât și din partea cursanților.

3. Concluzii

În urma întregului demers întreprins, putem remarca aspectele comune, diferențele dintre cele două

sisteme precum și viitoarele direcții de dezvoltare bidirecțională a activităților de formare din cele două țări în acord cu paradigma post modernă adaptativ dinamică în formarea adulților, dintr-o perspectivă pluri-, inter- și transdisciplinară, în context european de reformă. (Bălănean, 2010)

Devine din ce în ce mai acută necesitatea unui sistem cel puțin echivalent unitar, cu reguli similare pentru toate țările europene în așa fel încât rezultatele formării profesionale indiferent de forma sistemului de învățământ să fie cvasisimilare cu efecte benefice asupra mobilității forței de muncă.

Bibliografie:

- Bălănean, Radu. (2010). *Rolul și nevoia de formare profesională din perspectiva organizațiilor vs angajaților în context european vs criză*. Congresul Internațional de Psihologie „Cercetarea modernă în psihologie: Cercetări cantitative vs. Cercetări calitative”, Sibiu 21-23 mai 2010.
- Bălănean, Radu. & Coșa, Lucia. (2009), *Support de curs „Formatori de formatori”*, Tg. Mureș, Institutul de Training, Studii și Cercetări PIMMJM
- Caltabiano, Sergio. (2010) *Certificazione- AIF Book* Milano 2010: 3, 5.
- Chiara, Bisagni., Doris, Brodeur. & Bosch, J et al- Erasmus Mundus programme- Action 4. DOCET Project.. EQF-CDIO: a reference model for engineering education. Final report.2008
- Miron, Dumitru., Sturza, Camelia. & Salomia, Oana. (2007) *România Raportul Național*, Londra
- Nardoza Paolo (2010) *La Qualita nella formazione. Presentare la Activitatea de “Transfer de bune practici”*, Milano
- Rauhvargers, Andrejs., Cynthia, Deane.& Pauwels, Wilfried. (2009) *Bologna Process Stocktaking report 2009 final- Report from working groups appointed by the Bologna Follow-up Group to the Ministerial Conference in Leuven/Louvain-la-Neuve*.
- Trama C- Formarea continuă. *Oportunități de finanțare. Studiu de caz italian: fondurile interprofesionale. Presentare la Activitatea de “Transfer de bune practici”* vizita de studiu 19 iulie 2010
- Revista de Psihologie Organizațională, Nr. 1, București, pp. 37-52;
- Milcu, Marius (2002), *Formal vs. informal, în organizațiile moderne. Reprezentări organizaționale – aspecte evolutive*. Revista de psihologie organizațională, vol. 2, nr. 4, 11 – 25;
- Milcu, Marius (2006), *Conflicte în grupuri și organizații*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu;
- Milcu, Marius (2008), *Psihologia relațiilor interpersonale. Competiție și conflict*, Ed. Polirom, Iași.